

Natalia Kunat

"Komentarz do "Hermeneutyki"
Arystotelesa", św. Tomasz z Akwinu,
tł. A. P. Stefańczyk, Lublin 2013 :
[recenzja]

Scripta Philosophica. Zeszyty Naukowe Doktorantów Wydziału Filozofii KUL 3,
91-95

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

**ŚW. TOMASZ Z AKWINU, KOMENTARZ
DO *HERMENEUTYKI* ARYSTOTELESA,
PRZEKŁ. Z J. ŁAC. A.P. STEFAŃCZYK,
LUBLIN: POLSKIE TOWARZYSTWO
TOMASZA Z AKWINU 2013, SS. 639.**

Zagadnienia związane z dociekaniem nad językiem mają bardzo długą historię. Na potwierdzenie tej tezy posłużyć mogą starożytne traktaty, w których dokonywano refleksji nad językiem. Rozważania językowe podejmował chociażby Platon w dialogu *Kratylos* o wymownym podtytule: *O poprawności nazw*. Podobnie Arystoteles pochylał się nad tymi kwestiami w swoich traktatach: *Kategorie*, *Hermeneutyka* oraz *Analityki pierwsze* i *Analityki wtóre*. Wymienione dzieła wchodzi w skład tzw. *Organonu* określanego jako zbiór pism logicznych Arystotelesa. Najgłębszą refleksję nad językiem wśród wymienionych powyżej dzieł znajdujemy w traktacie *Hermeneutyka* (*Peri hermeneias*). Termin *hermeneutyka* pochodzi od greckiego słowa *hermeneia* i potocznie oznacza „tłumaczenie”, jak również „wyjaśnienie”. Natomiast w węższym znaczeniu termin ten oznacza tyle, co wyrażanie myśli przy pomocy języka, a więc słów, czyli sformułowanie czegoś w języku w formie zdania (s. 10).

Wypowiedzi Arystotelesa na temat języka odegrały ważną rolę w historii myśli filozoficznej. Wyznaczały one nowe kierunki badań w średniowieczu, jak również w czasach nowożytnych i współczesnych. W czasach średniowiecznych za sprawą P. Abelarda rozgorzał na nowo spór o uniwersalia (powszechniki). Rozstrzygnięcie tego sporu jest

znaczące, ponieważ decyduje o rozumieniu funkcji języka w poznaniu rzeczywistości. Innymi słowy odpowiada na pytanie, czy język naprowadza człowieka na widzenie rzeczy tzn. czy ma podstawę w rzeczach. Czy też język jest czystą konwencją i nie ma ugruntowania w rzeczach? W związku z tym kwestia uniwersaliów stanowiła istotną problematykę językoznawczą. Czasy współczesne zaś obfitowały w powstanie różnorodnych filozofii języka oraz teorii lingwistycznych, których zasadniczym zadaniem było poszukiwanie odpowiedzi na pytanie: czym jest język oraz jaki jest jego cel? Natomiast arystotelesowskie dociekania nad językiem zasadniczo różnią się od współczesnych filozofii języka oraz teorii lingwistycznych, albowiem prowadzone przez niego badania na gruncie metafizyki podporządkowane są pytaniu: dlaczego i dzięki czemu istnieje język?¹

Przykładem tego rodzaju analizy języka stanowi komentarz św. Tomasza Akwinu do *Hermeneutyki* Arystotelesa. Przekładu dokonał dr Andrzej P. Stefańczyk, od lat zajmujący się tłumaczeniem klasycznych tekstów filozoficznych. Wykształcenie filozoficzne i filologiczne dr A. Stefańczyka jest gwarancją wiernego oddania myśli św. Tomasza z Akwinu. Polski rynek wydawniczy w niewystarczającym stopniu pozostaje nasycony przekładami średniowiecznych, klasycznych tekstów filozoficznych, stąd praca dra A. Stefańczyka wypełnia te braki. Publikacja wydana została w serii wydawniczej „Teksty-Przekłady-Komentarze” przez Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu. Intencją wydawcy niniejszej serii jest przybliżenie czytelnikowi ważnych problemów z zakresu szeroko rozumianej filozofii klasycznej.

W komentarzu do *Hermeneutyki* Arystotelesa odnajdujemy tekst pierwszego polskiego przekładu i łaciński tekst komentarza, a także wprowadzenie dr A. Stefańczyka, wykaz skrótów dzieł cytowanych oraz indeks najistotniejszych terminów wraz z bibliografią. W tym miejscu należy wspomnieć, że przekład został dokonany na podstawie wydania oficyny wydawniczej Marietti pt. *In Aristotelis libros Peri hermeneias et posteriorum Analyticorum expositio*, pod redakcją R. M. Spiazzi, Taurini-Romae 1964.

¹ A. Maryniarczyk, *Rola języka naturalnego w metafizyce realistycznej*, „Roczniki Humanistyczne” LIX (2011) z. 8, s. 9.

Powracając do niniejszego komentarza odnotujmy, że składa się on z listu dedykacyjnego oraz dwóch ksiąg. Księga pierwsza zawiera wstęp oraz piętnaście lekcji, natomiast księga druga obejmuje czternaście lekcji. Podążając ściśle za strukturą komentarza, św. Tomasz z Akwinu porusza następujące problemy: na początku księgi pierwszej omawia naturę znaków językowych oraz ogólną teorię znaczenia (lekcje I–III), w dalszej części przedstawia klasyfikację części mowy, mianowicie czym jest czasownik i nazwa (lekcje IV–V) oraz zagadnienie zdań oznajmujących; czym jest zdanie (lekcje VI–VIII), w kolejnym etapie swych rozważań omawia czym jest twierdzenie i przeczenie (lekcja IX) oraz pojęcie sprzeczności i przeciwieństwa (lekcje X–XII), w finalnej części księgi pierwszej przedstawia problem statusu zdań dotyczących przyszłych zdarzeń przygodnych (lekcje XIII–XV). Księga druga rozpoczyna się od analizy związków logicznych między różnymi rodzajami zdań, tzn. zdaniami jednostkowymi, ogólnymi, szczegółowymi, nieokreślonymi (lekcje I–IV), w kolejnej części Akwinata dotyka zagadnienia reguł łączonego bądź rozdzielnego orzekania predykatów z zachowaniem prawdziwości (lekcje V–VII) oraz problematykę pojęć i zdań modalnych (lekcje VIII–XIII), natomiast w ostatniej części księgi drugiej opisuje problem sprzeczności i przeciwieństwa (lekcja XIV) (s. 15).

Wśród wymienionych powyżej wątków należy zwrócić szczególną uwagę na kilka problemów, które znajdują wydzźwięk we współczesnych dyskusjach filozoficznych. Po pierwsze, problem statusu logicznego zdań o przyszłości oraz związanego z nim wątku determinizmu oraz wolnej woli. Po drugie, problem analizy zdań oraz pojęć modalnych, a w szczególności rozróżnienie różnych znaczeń możliwości i konieczności. Po trzecie, problematykę związaną z naturą zdań egzystencjalnych i esencjalnych. Zagadnienie dotyczące zdań egzystencjalnych stanowi już od dawna przedmiot osobliwych dysput pomiędzy metafizykami a logikami. Rozstrzygnięcia w ramach tej dyskusji są ważne, ponieważ mogą posłużyć jako podstawa dla wyjściowych twierdzeń dotyczących koncepcji bytu. Zasadniczy problem tkwi w tym, czy istnienie, które jest stwierdzone w sądach egzystencjalnych daje się ująć pojęciowo (s. 21). Przytoczenie tych zagadnień ma na celu zobrazowanie dzisiejszemu czytelnikowi aktualnych problemów z którymi zmagają się współcześni filozofowie.

Inspirację do tych dyskusji możemy odnaleźć w *Hermeneutyce* Arystotelesa, a przede wszystkim w komentarzu Akwinaty do tego dzieła.

W związku z tym należy podkreślić, iż św. Tomasz z Akwinu w Komentarzu do *Hermeneutyki* Arystotelesa koncentruje się przede wszystkim na języku, nazwach, naturach wyrażen językowych, zdań, definicji ich podziału oraz podobnych kwestii. Zauważyć również trzeba, że Akwinata sięga jednak głębszej refleksji, dotykając metafizyki języka. W następstwie tego należy zaznaczyć, że poruszane przez św. Tomasza z Akwinu zagadnienia z zakresu teorii języka oraz logiki mają ścisły związek z rozumieniem metafizyki ogólnej. Dzieje się tak choćby dlatego, że w niniejszym komentarzu oprócz terminów *stricte* logiczno-językowych dostrzegamy również terminy z którymi najczęściej spotykamy się na terenie metafizyki, należą do nich m. in. forma – materia, akt – możliwość itd. Co więcej Św. Tomasz poszukuje odpowiedzi na ważne pytania: o to, dlaczego i dzięki czemu istnieje język oraz co go konstytuuje. Namysł nad tymi zagadnieniami wskazuje, że natura języka koresponduje z poznaniem realnie istniejącej rzeczywistości. Stąd należy wyakcentować, iż język odgrywa fundamentalną rolę w życiu każdego człowieka, albowiem naprowadza na widzenie rzeczy lub elementów w rzeczy, dzięki którym człowiek jest w stanie wyjaśnić i zrozumieć rzeczywistość. W tym właśnie uwyraźnia się oryginalność koncepcji św. Tomasza z Akwinu na tle dyskusji prowadzonych w obrębie współczesnego językoznawstwa i filozofii języka.

Walorem recenzowanego przekładu jest to, iż Autor dokłada starań, aby jak najwierniej oddać tekst oryginału, co wiąże się niekiedy z ryzykiem występowania językowych i stylistycznych niezręczności. Dodatkowo należy nadmienić, iż ważną zasługą dra A. Stefańczyka są uzupełnienia w tekście zawarte w ostrokątnych nawiasach, które w sposób istotny ułatwiają czytelnikowi zrozumienie niektórych wypowiedzi św. Tomasza z Akwinu.

Należy odnotować, że omawiany przekład ma charakter pionierski – stanowi bowiem pierwszy całościowy przekład na język polski komentarza św. Tomasza z Akwinu do *Hermeneutyki* Arystotelesa. Docenić powinno się również fakt, iż czytelnik zyskuje możliwość zapoznania się z wersją przełożoną i oryginalną, co daje sposobność do prób samodzielnego porównywania tekstów. Nie ulega wątpliwości, że przełożenie na

Św. TOMASZ Z AKWINU

język polski dzieł myślicieli pokroju Arystotelesa i św. Tomasza z Akwinu wzbogaca rodzimą kulturę oraz filozofię. W związku z tym recenzowana publikacja jest godna polecenia wszystkim tym, którzy pragną zgłębiać wiedzę z zakresu językoznawstwa oraz filozofii języka, co więcej treść publikacji pozwala współczesnemu czytelnikowi odkryć specyfikę badań nad językiem w ramach metafizyki.